

TÖRTÉNELMI LAPOK.

Együttal a Kolozsvárt létesített Országos Történelmi Ereklje-Múzeum, a Honvéd-egyletek, valamint a Kolozsvári Márcz. 15. Állandó Bizottság, a Kossuth Lajos-asztaltársaság hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Szigeti Miklós ezredes, alelnök, Esterházy Miguel gr., Gámán Zsigmond, Huszár Sándor br. Kőváry László, Nagy Lajos.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN

AZ ORSZ. TÖRTÉNELMI EREKLYE-MUZEUM IGAZGATÓ ÓRE.

RENDES MUNKATÁRSÁK:

B.-Hunyadról: Gyarmathy Zsigmondné. **Beszterczéről:** Csernátoni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Budapestről:** Bartha Miklós, dr. Ferenczy Zoltán, Hegedüs István dr., Hentaller Lajos, Jókai Mór, Kreith Béla gr., Reiner Zsigmond dr., Szinnyei József id. **Dévaról:** Dr. Veress Endre. **Győr-ből:** Vajda Emil dr. **K.-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Deáky Albert, De Gerando Antonina, Erdélyi Károly dr., Hory Béla, Kovács János, Kuskó Istvánné, Márki Sándor dr., Szádeczky Lajos dr. **Versényi György dr.** **Lugosról:** Dengi János dr. **Nagy-Bányáról:** Törökfalvi Pap Zsigmond. **Nagyváradról:** Hegyesi Márton. **Sátoralja-Ujhelyről:** Matolay Etele. **Szamosujvárról:** Kádár József. **Vizaknáról:** Szentkatolnai Bakk Endre. **Zala-Egerszegről:** Borbély György.

Fényképező munkatársak: Dunky Ferencz, Dunky Kálmán Kolozsvárról, Ragács Gyula Szolnokról.

Szerkesztőség és kiadóhivatal,

hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvár, Széchenyi-tér 20. sz. Országos Történelmi Ereklje-Muzeum helyiségébe.

A m. kir. posta-takarékpénztár clearing és cheque forgalmában a kiadóhivatal száma 3213.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Ára negyedévre 2 korona. — Külföldre 2 korona 50 fillér.

A lap az első évfolyamtól megrendelhető. — Diszes borítékba kötve az I., II., III., IV., V., VI. és VII. évfolyam ára 60 korona.

==== **Egyes szám ára 40 fillér.** =====

Lapunk mai száma a borítékkal 12 oldalra terjed.

TARTALOM.

Az 5. szám tartalma.	Oldal.
Töredékek egy aradi fogoly naplójából. Pfenningdorf Sándor ezredes hagyatékából. (Folytatás.)	47—50
<i>Társas.</i>	
Emlékirataim. Czetz János honvédtábornoktól. Fordította: Strasser Mihály. — Prolog. (Folytatás.)	50—51
A kolozsvári Kossuth Lajos asztaltársaság estélye	50—51
Bem tábornok fia és a marosvásárhelyi Bem-szobor	51—58
Az erd. r. kath. világi és szerzetes papság az 1848—49-iki szabadságharc alatt. Szentkatolnai Bakk Endre. (Folytatás.)	52
Történelmi felolvasás az iparos tanulóknak	52—53
A kolozsvári Mátyás-szobor négy mellékalakja és lobogói	53
<i>Okmánytár.</i>	
Constantin Román levele Teleki Sándor ezredeshez	53—54

Oldal.

Gyászrovat.

Szigethi Cs. Miklós gyásza. — Özv. Guthy Károlyné, szabadságharcos özvegye — Tóth Sámuelné. — Híd. Farkasdi Szabó György. — Matolovszky Nándor. — Szücs Zolán. 54

Különfélék.

Garibaldi szobra. (Képpel.) — A Mátyás-szobor képe az Univerzumban. — Kanka Károly a szabadságharc orvos. — Ünnepe a kolozsvári vértanu emléknél. — Lacházai Kossuth-szobor leleplezése. — Leiningen ereklje az Otthonban. — Egy orosz tiszt az 1849-iki fegyverletételről. — Párisi koszorú Kossuth sírjára. — Bocskay-szobor. . . . . 55—56

Borítékon:

Ki az a Mikár? — A szászsebesi hősök emlékezete. — Rákóczi-ereklje kiállítás. — Kossuth Lajos helyett felakasztott szobor. — Erd. r. k. papok a szabadságharc alatt. — Kossuth Lajos védegylete. — Kérés a papsághoz. — A Történelmi Lapokra előfizettek.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Melyik lapot ?
olvassuk — ?

„ELLENZÉK“

Politai és társadalmi napilap-ot!!!

Kiadóhivatal

Kolozsvárt, Deák Ferencz-utca 33. szám.

TÖRTÉNELMI LAPOK.

Az orsz. tört. ereklye-muzeum, a honvéd-egyletek és több hazafias egyesület hivatalos közlönye.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN
az orsz. tört. ereklye-muzeum igazg. öre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az orsz. tört. ereklye-muzeum igazgató öre címére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 20. sz.

Előfizetési díjak:
1/4 évre 2 kor., 1/2 évre 4 kor.,
egy évre 8 kor.

A m. posta-takarékpénztár claering-és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma: 3213

Töredékek

egy aradi fogoly naplójából.

Pfenningsdorf Sándor ezredes hagyatékából.

(Folytatás.)

Én is tanuja voltam egy ilyen üzletnek, miután az közvetlen közelemben folyt le. Az egyik fél V . . . . s nevű bajtársam volt, a kinek egy kitűnő ló volt birtokában.

Két gyalogsági tiszt jött hozzá s megkérdezték tőle, vajjon hajlandó-e lovát eladni? Igenlő választ nyer-vén, tovább mentünk, megtekintették a többi fogatokat mind s egy kovács kíséretében tértek vissza. Ez megvizsgálta a lovat s miután az a próbaloaglás után teljesen megnyerte a tisztek tetszését, a ló árát kérdezték bajtársamtól.

„Ez a ló eddig 500 pengő forint értékkel birt, most oda adom önöknek, szerszámmal együtt úgy a hogy itt áll, 150 pengő forintért“, mondta V . . . . s.

Az egyik tiszt ránézett erre barátomra, nem szólt egy szót se, de tekintetéből kiolvasható volt a kérdés, a melyet barátomhoz kívánt intézni: vajjon eszénél van-e, hogy ily óriási összeget kér egy lóért?

Néhány pillanat múlva, miután ismételen megvizsgálta a lovat s a lószerszámot, így szólt a fentemlitett tiszt ur:

„Hallja, batátom, én mindenestre csak a maga javát akarom; adok a lóért 50 forintot, adja ide, ennyit nem fog érte kapni“.

V . . . . s megköszönte a tiszt barátságos ajánlatát s jóindulatu tanácsára nem hallgatva, a lovat ismét a kocsihoz kötötte.

A tisztek eltávoztak; 5—5 lépésenkint azonban hol az egyik, hol a másik fordult hátra, mintegy várva, hogy majd V . . . . s időközben más elhatározásra jut s utánuk csalad; a mikor látták, hogy ez nem történik meg, tovább mentek dolguk után.

Közelünkben állt egy közkatona az orosz hadsereg kötelékéből; már hosszabb idő óta láttam őt itt ácsorogni,

de akkor még nem tűnt fel nekem. Most oda lépett V . . . . shez s miután tiszteletének mély meghajlással adott kifejezést, valamit mormogott anyanyelvén, a mit azonban mi nem értettünk meg. Odalépett a lóhoz s arczjátéka elárulta szándékát: megszerette volna szerezni a lovat a maga számára, de — fájdalom — nem volt annyi pénze, hogy azt ki is fizethesse. V . . . . s erre tudtára adta neki, hogy a lovat elviheti. Mindketten tökéletesen beszéltek a némák nyelvén. Midőn az orosz erről értesült, örömtől repeső arcczal huzott ki zsebéből egy ezüst rubelekkel telt erszényt s alázatosan közölte barátommal, hogy nem tud a lóért többet adni, mint a kezében levő erszény tartalmát. V . . . . s

átvette a pénzt s a nélkül, hogy megolvasta volna azt, szó nélkül eloldotta a kocsitól a lovat, a mely őt az összes véres ütközeteken át hordozta s sértetlenül kihozta őt azokból és a következő szavak kíséretében adta át ezt az orosznak: „Ime itt van, szegény ördög, legalább egyszer majd hálás lesz elte“.

Az orosz — magánkívül lévén örömeiben — felkapta hosszan lelógó daróczkabátjának alsó sarkát, befedte vele kezét s így nyújtotta azt alázatosan az üzlet megkötésének jeléül; ez megtörténvén, elvezette a lovat, melyet hű ápolója, az öreg János, könnyelt szemekkel kísért tova.

V . . . . s most megolvasta az erszény tartalmát: 22 darab ezüst rubelt talált benne (megfelel 88 fl bécsi értéknek).

Annyira el voltunk merülve beszélgetésünkbe, hogy alig vettük észre, hogy az elől álló csapatok már vonulni kezdtek a város felé.

Most kezdtem csak én is hű csataménem elhelyezése gondolni. Szerencsémre felnyergeltettem azt — szolgálóm részére pedig egy másikat. A kocsinak meghagytam, hogy menjen a többi koci után a sorban, szolgálomnak pedig megparancsoltam, hogy közvetlen utánam jöjjön. Ruházatom egy szürke vadászkabátból állott, a mely kb. olyan szabásu volt, mint a tisztek felső kabátja; ugyanily színű nadrág volt rajtam s egy fekete tábori sapka, a mely a vörös és arany díszítés ellenére a nagy por miatt alig volt felismerhető.

Garibaldi szobra.

(Szövegét lásd 55. oldalon.)

Igy lovagoltam előre a kocsisor mellett a menetvonal sorfalán belől. Egy kedvező pillanatot használva fel, — a mikor három katoná a fedezetből egy csoportba verődött s hiába igyekezett az összetorlódtott kocsi között rendet csinálni — kiszabadítottam magamat a foglyok sorából. Semmivel sem törődve, erős tempóban lovagoltam a házak mellett tova; egy-egy csomó tiszttel találkozá; itt-ott elszántan s szabadon néztem szemeik közé úgy, hogy azon meggyőződést keltem bennük, mintha én is közéjük tartoznék.

Igy aztán szerencsésen célhoz is értem.

V . . . . . i-né udvarába lovagoltam, a ki nekem a jobb időben szállást s elég okot adott arra, hogy őt a tiszteletr legméltóbb honleánynak tartsam s a kinek legjobb tudomásom szerint tartoztam egy utolsó istenhozáddal.

A bejárat alatt talákoztam egy tiszttel, a ki éppen kijönni szándékozott, de hirtelen megállt. Mondhatom, megfagyott a vér ereimben; most azonban megfordulni egyenlő lett volna az önmagam elleni árulással, gondoltam magamban — és egy ugrással lepattanva a lóról, 2-3 lépéssel már a szobában voltam, a hol a háziasszony épen reggelizett. Mellette ült a vitéz és nemes D . . . . . h tábornok felesége. A lehető legszívélyesebben fogadtak, néhány kérdést intéztek hozzám, a melyekre sietve válaszoltam s néhány perc multán bucsut vettem tőlük.

D . . . . . h-né számtalan üdvöletet küldött velem urának, ugyszintén a háziasszony összes ismerőseinek s a szerencsétlen ismeretleneknek, a hogyan ő magát kifejezte.

(Folyt. köv.)

A kolozsvári Kossuth Lajos asztaltársaság estélye.

A New-York szálloda emeleti diszterme zsufolásig megtelt október 9-én este közönséggel. A Kossuth-asztaltársaság rendezte estélyét. *Turcsányi Gyula* elnök részvétellel jelentette be *Ruttkayné Kossuth Lujza* halálát. A társaság levélben fogja kifejezni Kossuth Ferencz előtt részvétét.

Ezután *Nagy Lajos* kir. tanácsos tanárt ért kitüntetés felett fejezte ki örömét általános éljenzés mellett. *Nagy Lajos* megköszönte a nyilvánuló szeretetet és kijelentette, hogy ő azért a régi marad. Elveitől nem tér el s a körnek s a haza javára szolgáló eszméknek tántorithatlan híve lesz. Ezután *Kossuthányi Iguác* dr. egyetemi tanár terjesztette elő a társaság alapszabálytervezetét, a melyet elfogadtak, mire a választásokat közfelkiáltással ejtették meg.

Ennek végeztével *Kecskeméthy István* theologiai tanár tartott nagyon szép beszédet. A nemzeti öntudat hanyatlását világította meg és ennek ébresztésére igyekezett a közfigyelmet felhívni. *Nagy Lajos* tanár felköszöntőt mondott *Kecskeméthyre*. Elnök kijelentette, hogy *Silay Lajos* nyomdász felajánlotta, hogy díjtalanul készíti el a K. L. asztaltársaság nyomtatványait. Éljenzessel fogadták. *Irsai József* az ujonnan választott református pap a közönség unszolására két gyönyörű tosziban ismertette államunk és nemzetünk helyzetét s a magyar nőkre köszöntött. *Benkő Sándor* tanárjelölt az *Irsay* szép beszédére reflektált. *Tompá Kálmán* általános figyelem között szavalta el *Nagy Lajos* kir. tanácsos hangulatos szép költeményét, a melyet a társasághoz írt. *Debreczeni Béla* a társaság lelkes elnökét, *Turcsányi Gyulát* köszöntötte fel. A lakoma éjfélig tartott.

TÁRCZA.

Emlékirataim.

Írta: *Csetz János* tábornok.

— Utánnyomási jog fentartva. —

Prolog.

(Folytatás.)

A jelentékeny terület és annak kiterjedése, a melyet a *Mária Terézia* kormánya, a magyar és erdélyi határszolgálatok teljesítésére engedélyezett, különös elismerést érdemelnek. A határezredek etape-szerű felállításával az akkori időben aránylag rövid idő alatt 150—200,000 embert lehetett volna mozgósítani.

Ez a szervezet méltó bámulatba ejtette *Marmont* marschallt, *Dalmácia* és *Illiria* akkori kormányzóját, a ki memoirjaiban meg is emlékezik róla.

Ide helyezték atyámat 20 évvel azelőtt, mint század-parancsnokot. Ő azonnal át is hurczolkodott családjával együtt. Szüleim érintkezésbe léptek a *Háromszékben* tartózkodó családokkal és a *brassói* szászokkal.

A gidófalvi állapotok egészen patriarchalis jellegűek voltak. A bevásárlásokat nagyrészt a közeli *Bogdánban* eszközöltük; néha-néha a faluról-falura járó tót házalók láttak el bennünket a szükséges árucikkkel.

4 éves koromban atyám személyesen kezdett tanítani. Miután engemet leginkább a csillagos ég érdekelt,

atyám egy *Párisból* vele hozott mágnesüst segítségével, első sorban is az égitájokról tartott előadást.

A szolgálat ugyanis atyámat 1795—1815-ig *Franciaországban* tartotta.

Nem hagyhatom ezuttal említés nélkül azt a körülményt, a melyből kifolyólag atyám *Franciaországban* 6 huszárra segítségével elfogta a köztársasági konvent követeit, a kiknek, mint az első köztársaság képviselőinek, egy állítólag tervezett betörés felett kellett volna az osztrák hadsereg parancsnokával tanácskozniok.

Atyám 1827-ben bekövetkezett halála után anyám gondoljai alá kerültem, a ki tudva azt, hogy atyám engem életében katonai pályára szánt, a kézdi-vásárhelyi elemi katonai collegiumba helyezett el.

Itt nyertem első tanulmányaimat

Részvettem atyám temetési szertartásán is, a mely a rangjának előirt tiszteletnyilvánítások közt folyt le. *Csabay* egy nagyszabásu halotti tort is adott ez alkalomból elhunyt barátja családja részére.

Édes anyám tehát özvegygyé lett csaknem teljesen vagyontalanul 3 leánynyal és 2 fiuval, mindannyian serdületlen korban.

A székely huszárok lovagias és nagylelkü ezredésének, gróf *Hallernek* köszönhetjük, hogy édes anyámnak azonnal kiutalványozták az őt megillető nyugdíját, a mi által minden gondjának eleje vétetett.

En sokkal fiatalabb voltam abban az időben, mintsem hogy fel tudtam volna fogni a bennünket édes atyám halálával ért sulyos veszteség erejét.

Ez volt az oka, hogy gyorsan peregték le a kézdi-vásárhelyi katonai intézetben 1834-ig töltött éveim, a

A választás eredménye a következő:

Elnök: Turcsányi Gyula.
Társelnök: Kecskeméthy István dr.
Tiszt. alelnök-pénztáros: Vincze István.
I. alelnök: Herepei Gergely.
II. „ Hévési József.
Titkár: Dr. Asztalos Kálmán.
Jegyző: Hirschfeld Zsigmond.

Választmányi tagok:

Kossutányi Ignác dr., Nagy Lajos, Deáky Albert, Kovács János Török István dr., Kuszkó István, Albert Sándor dr., Kerekes János, Tompa Kálmán, Bartha János, Váradai Aurél dr., Szentgyörgyi Lajos.

Bizottsági tagok:

Benigni Sámuel, Szekeres József dr., Márki Sándor, Gombos Ferencz, Szilágyi Lajos, Lengyel Károly, Kovács Dezső, Boross György dr., Szádeczky Lajos dr., Balogh Károly. Sólyom János, Iszlay Márton, Nagy Pál, Nagy Károly dr., Kenessey Béla, Németh István, Abraham Antal, Stekkel József, Keresztesi Pál, Schusztér Emil, Török Sándor, Ferenczy Ignác, Mattay Kálmán, Salamon György, Baczoni Jenő, Cserei József, Klatrobecz János, Harkó Lajos, Kisfaludy Árpád, Régeni György. ifj. Knauer József, Tanács József, Gráf Samu, ifj. Voith Miklós, Simonffy István, Dávid Ödön, Pollák Samu, Daly M. János, Hirschfeld Károly, Jézsenszky Ferencz, Kőnczey Imre, Csizhegyi Sándor, Sárگا János, Császár Dávid, Papp József dr., Bréver János.

Bem tábornok fia

és a marosvásárhelyi Bem-szobor.

Az „Ellenzék“ 1880. évi 29-ik számából közöljük a következőket: Az örök emlékü Bem apónak elfeledett tulajdon édes fia, dr. Szádeczky Lajoshoz intézett levelében fejezi ki köszönetét a Bem-szobor-bizottságnak ama részvét, elismerés és hálás kegyeletért, melyet atyja emléke iránt tanusítottak az érdemeit megörökítő szobor emelésével. Október 11-én (1880) hallotta a hirt, hogy a magyar nemzet, atyjának szobrot emel és sietett is mindjárt szívének örömét, lelkének hálás érzelmét tolmácsoló levelet indítani oda, hol maga csak lélekben lehet jelen. — Ámde Oroszország messze vidékéről Marosvásárhelyig nagy az út s a levél elkésztett az ünnepélyről. Dr. Szádeczky csak a napokban juttathatta rendeltetése helyére

A levél magyar fordításban így hangzik:

„Csak most értesülök történetesen azon ünnepélyről, melyet Magyarországnak édes atyámnak Bem József tábornoknak tiszteletére emlékszobor felállításával készítenek. — Mivel én a tábornok tulajdon édes fia („bedak rodzonym synem tegoz generala“), nem vehetek részt személyesen az ünnepélyen, azon kéréssel fordulok önhöz, sziveskedjék az igen tisztelt bizottságnak ugy a magam, mint az egész családunk nevében legmélyebb köszönetet kifejezni azon részvét, elismerés és hálás kegyelet-érzetért, melyet atyám emléke iránt tanusítanak, az érdemeit megörökítő szobor emelésével.

Élénken fájlalom, hogy magam is jelen nem lehetek atyámnak eme holta után való diadalünnepén, s hogy a megboldogult iránt gyermeki hálám adóját le nem róhatom, minthogy erőszak által hazámtól elszakítottam s kényszerítve vagyok attól távol, titkolgatva

melyeknek eltelte után a bécsujhelyi katonai akadémiába jutottam, a mely a maga nemében egész Európában a leghíresebb volt.

A szabályzat szerint nem volt szabad a 8 évig tartó tanulmányaim befejezése előtt enyéimet látnom.

A midőn az elutazás napja bekövetkezett, szívélyes bucsut vettem édes anyámtól és testvéreimtől s egy altiszt kíséretében indultam a hosszú utra, a mely egész Erdély és Magyarországon keresztül vezetett Minden különös incidens nélkül értem 1834. szeptember 12-én Bécs-Ujhelyre

Tanulmányaimhoz valóságos tüzzel, hévvel fogtam hozzá s állhatatos szorgalmam tanárainm részéről is sokszoros elismerésben részesültem. Így teltek napjaim, a melyeket csak I. Miklós császár látogatása és az időközben Bécs és Bécs-Ujhely közt kiépített vasuti vonal megnyitása tettek némileg változatossá.

Az első locomotiv megérkezése ugy a mi akadémiánkat, mint az egész lakosságot lázas izgatottságba hozta. 1842-ben hadnagyi ranggal diszítve hagytam el az akadémiát. Ezt a rangot rajtam kívül még csak három nyerték el, míg a többi 85 növendék csak mint tiszthelyettes került ki az intézetből.

Engem a 72-ik czred Gyulafelhérvárt állomásozó 3-ik zászlóaljhoz osztottak be, a hol felhasználtam a nyert szabadságot s meglátogattam a szülői házat, nagy örömmel élvezve a viszontlátás érzelmét.

Néhány szolgálati év minden változás nélkül folyt le. Átugrom néhány évet, miután az azokban előfordult események sokkal jelentéktelenebbek, mintsem hogy azokat külön kellene kiemelnem.

1845-ben Pestre helyeztek át, mint zászlóaljsegéd-tisztet. Ezen időben alakították, Széchenyi Istvánnak, a nagy hazafinak kezdeményezésére a nemzeti gárdát, a melynek elméleti és gyakorlati kiképzését reám bízták.

Szabad időmet felhasználva, egy katonai kézi könyvet szerkesztettem magyar nyelven „Magyar hadnyelvtan“ czimben, a melynek befejezésével jutalmul egy gyönyörű lovat nyertem.

1846-ban garnizont változtattunk s ismét Gyulafelhérvárra kerültem, hol édes anyámat viszontláthattam.

Anyámat kimondhatlanul szerettem. Hiába, az anyai szív mégis csak a legszebb és egyedüli menhelye a fiúnak, ha már öszülni kezdenek is hajszálai — az embereknek pedig csak egy szívé van.

Ugyan ezen év május havában főhadnagygyá léptettek elő és a hadi iskolába küldtek, hogy a vezérkari tanulmányokat folytassam. A katonai földrajzi intézet helyrajzi osztályához osztottak be, később a csillagászati intézet helyrajzi osztályához osztottak be, később a csillagászati számításokat végeztem s a Pesten megjelent dr. Fényes-féle statisztikai munka lefordításával bíztak meg — Gyors tempóban mult el két év — csendes és áldásos munkásság közepette — s ezt a munkásságot az 1848-ik év eseményei egy csapásra félbeszakították.

(Folyt. köv.)

származásomat is, tengetni életemet. De azért legalább lélekben akartam csatlakozni az ünneplőkhöz, hogy az én hangom is belevegyüljön az általános kórusba, s hogy a kegyelet díszes oltárára, melyet atyám emlékének szentelnek, én is letegyem hálám és mély köszönetem áldozatát azok iránt, a kiket szívök nemes érzete ily szép tette lelkesített, kik az igaz érdeket becsülni tudják. Tisztelet, dicsőség mindazoknak, a kik oly nemesen éreznek, hogy általuk az önmegadás és hősi tettek ily elismerésben részesültek! Fogadjátok.
Bem.

Kelt október 23. (oroszl. számítás szerint nálunk=11) 1880.

Dicső emlékü szabadsághősünk egyetlen fia 60 év körül járó férfi, ki a legszerényebb körülmények között él Oroszország egyik távol zugában. A bizottság Bem nővére segélyezésének ügyét vezeti, méltó nemes tettet követne el, ha figyelmét a megdicsőült saját édes fiára is kiterjesztené

Jó volna tudni, él-e még a Bem apó egyetlen fia és mily viszonyok között? Mert ha nyomoruságot szenved, az egykori tábornok még élő öreg katonái módját ejtenék annak, hogy ezt a nyomort a hős tábornok fiának öreg napjaira elviselhetőbbé tegyék.
Szerk.

Az erdélyi róm. kath. világi- és szerzetes papság

az 1848—49-iki szabadságharc alatt.

(Folytatás.)

Könnyítés csak a katonának besorozattakra nézve eszközölthetett ki ő Felségénél, — ki 1850. márczius 12-iki legfelsőbb elhatározásában a cs. kir. hadseregbe besorozott — vagy még besorozandó egykori honvédekre nézve különös kegyelemből megengedte: hogy a katonaságból azonnal elbocsátassanak, ha papok.¹

Az 1848—49-iki eseményekben a világi papság mellett nagy elismerést érdemlőleg résztvettek az erdélyi piarista, minorita, szt.-ferenczrendi és bulgácita szerzetesek is. A szabadság szelleme, a haza szeretete s a hon millióit átható lelkesedés az ő szívöket is lángra gyullasztotta; keblök a haza jólléte, szabadsága és nagyságáért s az emberiség szent érdekeiért forrón lüktetett. A „barátok“ is, nemzeti életünk oly dicső korszakában, mint valódi, igaz hazafiak tüntették ki magukat. Hű barátai voltak a nemzetnek, osztoztak vele jó és balsorsban.² A vész pillanataiban számosan közülök Kapisztráni lelkesedéssel fegyvert is ragadtak, a csatasíkra mentek a veszélyben forgó haza védelme és megmentésére.

¹ Olv. Wohlgemuth L. erd. cs. kir. polg. és kat. kormányzó-nak 1850. márcz. 20-ról kelt rendeletét.

² Nemcsak a világi- és szerzetes papság lelkesült 1848—49-ben a magyar nemzeti ügyért és tőtt, — hanem Jakab Elek tanúsága szerint az apácák is. (Olv. „Visszaemlékezések 1848—49-re“ 496—499. l.) A mint ő megjegyzi: „a katonaparancsnoki irodában, mely a Rizskása-utczában Kisling-házban volt, egy napon az apácza-fejedelemasszony egy apáczával Bemnél megjelent s hozzá folyamodott: hogy eszközöljön a rend tagjainak engedélyt a kimenetelre, hogy ki-kitegye meg honleányi kötelességét cselekvőleg is. Az engedélyt Bem megadta. — Némelyek felemlítik, hogy sebesült magyar katonákat a kórházban s egyebütt is ápolták volna, minek következtében lettek volna Szeben visszafoglalása után az osztrákok a Szt-Orsolya apácza-kolostor irányában oly kiméletlenek, hogy annak egy részét gabona-raktárnak, a Sarkantyú-utca felé való részét a frontban, hol az iskola van, a foglyok és hadi iroda (Kriegkantzlei) részére lefoglalták.

Kiket Bem igen szeretett s meghagyta nekik, hogy szerzetesi ruhájokat semmi szín alatt le ne vessék, hanem abban tegyenek katonai szolgálásokat és abban küzdjenek a hazáért.

Miért, midőn a nemzet az egyesült osztrák-orosz óriási hadak által elnyomatott, — a barátokra is szomorú napok következtek be. De azelőtt is irántok és házaik iránt a legkiméletlenebbül bántak az osztrákok s a velők egyesült román és szász felkelők.

A nagy-szebeni szent-ferenczrendi zárdába még 1848. okt. 16-án egy compagnia szász gárdista berontott fegyver, puszkapor és elrejtett magyar hazafiakat keresvén, kegyetlenül bántak az ott levő szerzetesekkel. November hóban ezen szerzetház a magyar foglyok részére börtönül lefoglaltatott, az öt szerzetes egy szobába szorult, a templom éléstárrá alakítottatott át. 1849. augusztusban katona-foglyok őriztettek ott a muszkák által. Okt. 29-én a zárdafőnök, Wohlgemuth kormányzóhoz ment, alázattal kérvén: „hogy öket, a hat öreg szerzetest, hagyná meg!“ De a kormányzó azt felelte: „Eddig jól éltetek a magyarokkal, most kell, hogy ott éljenek a honvédek. Titeket bepanaszoltak a hivatalnokok“!... Nov. 5-én ott kellett hogy hagyják a szerzetesek a szerzetházat és élelmöket is; minek folytán onnan a Sóstoronynál levő házba költöztek ki.¹

A dési, csíksomlyói, marosvásárhelyi zárdákat kirabolták az osztrák zsoldosok. Erdély többi zárdáépületei is jobbára hasonló sorsban részesültek. Legkivált a minoriták nagyenyedi zárdáját érte a legmostohább sors.

A csíksomlyói, valamint a marosvásárhelyi szent-ferenczrendi zárdába a német kormány két kapisztranus barátot küldött, hogy azok, mint spionok, örködjenek az ottani szerzetesek felett.²

Igen sok szerzetesnek hazafias érzelmök és tettökért rabláncz, börtön, üldöztetés lett a sorsa!..

A bosszu és rémuralom, a hadi törvényszékek élbe idézése, a vértételek, a szomorú rabélet, a kegyetlen zaklatások és bebörtönzések vészes ideje alatt is az erd. róm. kath. világi- és szerzetes papság egyes tagjai nem csüggedtek el. Közülök sokan békevel viselték a börtönök nyirkos falai között a súlyos rablánczokat, bilincseket, melyeket a hazafiságukért a zsarnokság rakott reájok, remélvén: hogy a nemzet igaz ügye előbb-utóbb győzni fog. A kik közülök a börtönökön kívül maradtak, bátorították hiveiket s e hitben minden módon megerősíteni törekedtek.

(Folytatása következik.)

Történelmi felolvasás az iparos tanulóknak.

A kolozsvári Országos Történelmi Ereklye-Muzeum Egyesület a hazafias érzés ápolása szempontjából tervezett történelmi tárgy felolvasásait e hó 9-én (vasárnap) kezdette meg. A felolvasáson jelen voltak: Zs.

¹ Domus Historia.

² Kozma Döme zárdafőnök 1897. szept. 29-én kelt levele tanúsága szerint. A csíksomlyói szerzetház az osztrákok általi feltűnő üldöztetésnek azért voltak kitéve, mert a hazafias zárda tagjai a tanárok az unio kimondása után nagy szerepet játszottak. Az ök s jelesen Geczó János és Veross Adám jószágok lelkesítésére Csik-Szecedában a vár homlokzatán diszolgott kétfejű sast elkergették úgy reptében, míg Dorschner ezredes megakadályoztathatta volna. A hetenként megjelenő „Hadi Lapok“ a zárda betüivel nyomattak.

Horváth Ignác, a 89 éves Mátyás-huszár alezredes, tiszt. elnök. Kolozsvár város, mint patronus részéről: Ehrlinger Lajos tanácsos. Az iparkamara részéről: dr. Gáman József titkár, Tatay Sándor. Az ipariskolák tanterületei részéről önkéntesen megjelentek: Szentgyörgyi Lajos, Gombos Antal, Kovács János, Balázs K. József, Elek Gyula. A 950 növendék közül 430 között osztottak ki jegyet, a kik mind pontosan meg is jelentek. Az ereklye-muzeum igazgatósága részéről jelen voltak az összes tisztviselők, továbbá Kossuthányi Ignác egyetemi tanár, Kovács János tanár, Belle László tanár, Böckel Károly és Virágháti Béla. Vidékről: Buday Elek igazgató jelent meg Désről, hogy a felolvasások felől közvetlen tájékozódást szerezzen.

Deáky Albert elnök igen szép beszédet intézett az ifjúsághoz. Megnyitójában hangoztatta, hogy mindenkinek törekednie kell, hogy a hazának hű fia legyen. A fiatal-ság igyekezzék már zsenge korába zárni az eszméket, mert övék a jövő. Mi a nagydíók emlékeiből és ereklyéiből merítjük a lelkesedést, tanúságot. De vannak élő ereklyéink is. Itt van a Mátyás-huszároknak élő parancsnoka, a 89 éves Horváth Ignác alezredes. Ő már lelki szemeivel látja a lelkes fiatalságot, de lelke örül, hogy ezelőtt 53 évvel nem küzdött hiába, mert ime ma is lelkesedni tudnak a hazáért. A ki a mai felolvasást írta, az is egy öreg bácsi, Koós Ferencz kir tanácsos. Ő Bukarestben is küzdött a magyar haza fiaiért. Most itthon van. A bajtársi szeretetnek egy szép példáját írta le számatokra, Nagy Domokos küküllői esperes, az elbeszélő régi barátja fogja azt felolvasni.

Nagy Domokos szépen vezette a fiuknak a felolvasást. Behizelgő, rokonszenves hangon szólt nekik. Beszélte arról, hogy nekik két országuk van, az egyik a menyország, másik Magyarország. Beszélte a kettő szeretetéről. Azután felolvasta a Koós által megírt szép történetet. A legnagyobb figyelemmel hallgatták a fiuk. Ezután Horváth Ignác alezredes beszélt olyan történeteket a szabadságharcból, a miket ő átélt. A fiatal-ság nagy lelkesedéssel volt eltelve. Zajosan megéltjenezték a nagy idők katonáit, Horváth kocsija előtt sorfalat képeztek és éljenzés mellett követték.

A muzeum most folytatni fogja e felolvasásokat, melyeknek célja az iparos tanulók lelkében élesíteni a hazaszeret lángját.

A kolozsvári Mátyás-szobor négy mellékalakja és lobogói.

Október 14-én este névjegyet hagytam Fadrusz mester számára a New-York-szállóban, hol nejevel együtt szállva volt. Találkozót kértem tőle. Az időt másnap reggel 9 órára tűzte ki.

Ekkor lejött a kávéházba s reggelizés közben az új Mátyás-szoborra vonatkozó egy pár történeti kérdésben kértem tőle felvilágosítást.

A mester feleletei közérdekűek s a napi kérdésekhez tartozók lévén, lejegyzem őket.

— Van-e a Mátyás-szobor mellékalakjai közt történeti személy?

Felelet: Van kettő, jobbról a felső *Kinizsi Pál*; az alsó nagyszakállas alak *Magyar Balázs*,

— Mátyás baloldalán a fekete-sereghez tartozó ez a két vezér áll.

Én hadnagyot írtam, de Fadrusz megjegyezte, hogy a hadnagy szót az olvasók mi értelemben veszik és az alsóbb rangot jelent, mint a *vezér*, a mit ő kifejezni akart.

— Milyen országokat jelölnek a lobogók? — kérdeztem tovább.

— Hét lobogó van — ugymond — három jobbról és három balról, a hetedik a legkisebb, jobbfelől előre nyulva fekszik hegyével a második lépcsőn.

Ekkor a rajzont Fadrusz kivette kezemből s az én papíromra néhány vonással, sebtiben egy kis vázlatot készített. Aztán mindenik lobogóra ráírta a megfelelő nevet.

Kinizsi jobb kezével magasra emelve tartja *Csehország* lobogóját; baljában félig földre hajtva a *török birodalmi*. Magyar Balázs balkézével megdülve tartja *Boszniáét*. A földön fekszik a kis lófarkas *janitsár* zászló.

Mátyástól balra az egyik fekete-seregbeli vezér jobb kézzel magasra tartja az *osztrák birodalmi* lobogót; baljában lefelé hajtva *Bécs városáét*. A földön fekszik egész hosszában a *lengyel zászló*.

— Miként jöhettek forgalomba — kérdeztem — azon híresztelések, melyeket a szobor felállítására közben az elzárt terület munkásai terjesztettek, mintha a ló négy lába nem fért volna a vár fokára s időközben a lólábak alá pótléket kellett volna készíteni?

Elmosolyodott Fadrusz, de látszott rajta, hogy boszankodik is. Ezt felelte:

— A munkán alkalmazást nem kapott egyik iparos híresztelte ezt boszúból. Pört is indíthatnék most ellene, mert tudom ki volt, de nem akarom a mostani hangulatot rontani.

Ekkor a „Vasárnap Ujság” kezemen levő okt. 12-iki számának előlapjára lerajzolt két lólábat, egy elsőt és egy hátulsót, kitüntetve, hogy mindenik milyen biztosan nyugszik talapzatán, a várfokán belül. Egy tollvonással kikanyarította azt a helyet, mely a ónak négy lábát tartja és odairta: „Plinthos.”

Szabó Sámuel,

48-49-es honvéd főhadnagy,
egyesületi elnök.

Okmánytár.

Constantin Román levele Teleki Sándor ezredeshez.

(A levelet az ellenség elfogta s így az a címzett kezeibe nem került.)

Uram!

Allapotom nagyon szomorú és nyomorúságos. Nem értem mit fognak velem csinálni? Mindig kutatók a multban, azon dolgok iránt, melyek felett ő Excellentiája amnestiát hirdetett az ő proclamatiójában, s melyekre fátyolt vetett. Melyekre már többé senkinek sem kellene emlékeznie, mivel elmúltak. Most tenni kell és arra törekedni, hogy helyreálljon a kívánatos béke és a törvényes rend, pedig ezen ellenségeskedésekkel az lehetetlen. Meg kell győzni az embereket és a népeket, a nélkül lehetetlen üdvös célt érni. — A reakció nagy lesz. Hogy ne arasson sikert, nagy erővel kell rendelkezni, minden nemzetet egyesíteni kell a szent célra, azaz a *szabadság* céljáért. Az oláh nép egészen meg van nyerve azon

intrikák következtében, melyeket Ön legjobban ismer. Nem szabad késelednie. Az oláhok közt is kell hivatkozni, önöknek még szükségök lesz az oláhokra. Magam is a hogy Önnek ezt már megírtam, fel akarom magam áldozni ezen ügynek. Higgyen annak a, mit mondok és fogadja eskümet.

Altalánosán tudva van hogy én soha sem engedtem meg embergyilkolást vagy rablást, és hogy én mindig megvédtem a többieket. Csakis a parancsokat teljesítettem, a melyeket adtak. Így hát nem vagyok bűnös. Magamra mit is tudnék tenni. Más-különbén azt jól tudja hogy a reactio mily nagy volt, oly nagy volt, hogy lehetetlen lett volna másképp cselekedni. De elég jól ismeri érzéseimet, tudja hogy én mindenkor az emberek barátja voltam. Az igazat mondom. Mindig halállal fenyegetnek. És ezért kérem Önt, azon nagy Isten nevében, a ki ismeri az emberek érzéseit, szánjon meg engem, és ha valaha jót tett valakivel, tegyen jót velem és legyen megmentőm, nagy befolyása van ő Excellentiájára. Vegyen maga mellé és legyen meggyőződve hogy a leghűségesebb embere leszek, ki minden körülmények közt megsegíti.

Gróf úr! Csakis Önben bízom, Ön az egyedüli a ki megígérte megszabadulásomat, melyre számítottam. A proclamatiókor eltávozott és én apa és vigasztaló nélkül maradtam. Úgy várom mint a fiúk várják távollévő apjukat, vagy a zsidók a Messiást.

Tudom jól hogy most fontos teendői vannak, és Isten tudja mikor fog hazajönni. Azért arra kérem adjon nekem parancsot vagy az itteni tiszteteknek, kik-től mindig tartok. Tiszta szivemből kívánom az igaz ügy diadalát, kérem kímélje magát, a hazának szükségére van jóly nagy emberekre, mint Ön. Tiszteletemet tolmácsolja Excellentiájának, és ha lehetséges, írja meg nekem, hogy mi lesz belőlem.

Az Ön

alázatos szolgálója:

Constantin Romanu,
fogoly.

M.-Vásárhelyi börtönben febr. 5. 1849.

Bocsássa meg, hogy nem irhattam másképp, ezt a papirt találtam magamnál, hogy e sorokat írjam.

Az írónnal irt levél irodai papírra van írva. Össze volt hajtvva, külső czime ez:

Monsieur

le Comte Alexandre Teleki.

Rendeltetési helyet kiolvasni nem lehet. Az irás elmosódott.

E levelet de Gerando Antonina urnő a kolozsvári felsőbb leányiskola igazgatója fordította le az ereklye muzeum részére. A levél eredetije, a Teleki Sándor iratok között őriztetik.

A levelet ezelőtt tíz évvel Abrudbányáról Rákosi István küldötte be az ereklye muzeumnak, ki azt bizonyos hátrahagyott iratok között találta s valószínűnek tartja, hogy annak idején e levél az ellenség által fogatott el azért nem került a már néhai ezredes Teleki Sándor kezébe. — Ugyancsak Rákosi beküldte az ereklye muzeumnak egy született százsz, de igaz hazafi, 48–49-es évből keletkezett s magyarra fordítva kinyomatott levelét is.

Gyászíróvat.

Szigethi Cs. Miklós gyásza. A Történelmi Lapok szerkesztő bizottságának alelnökét, a veres-sapkás 11. honvéd zászlóalj őrnagyát és parancsnokát, Szigethi Cs. Miklóst súlyos családi gyász érte. Neje született Kelemen Katalin elhunyt. A kiadott gyászjelentés így szól:

Szigethi Csehi Miklós ny. áll. magy. kir. honvéd ezredes tudatja, hogy felesége

Nagy-ernyei

Kelemen Katalin

folyó hó 9-én, estéli fél 8 óraker, életének 67-ik, házasságának 42-ik évében, hosszas betegség után, csendesen jobb létre szenderült.

Az elhunytat vélem siratják édes gyermekei *Miklós* és *Izabella*, édes testvére, özv. *Zathureczki Gedeonné Nagy-ernyei Kelemen Polixena* gyermekeivel. számos közeli és távoli rokonok, barátok és jó ismerősök.

Hült teteme folyó hó 11-én délelőtti 11 óraker a háznál tartandó rövid ima után az indóházig fog kísértetni s onnan Szucságba szállittatik, a hol délután 3 óraker fog a családi sírkertbe, rövid szertartás mellett örök nyugalomra helyeztetni.

Kolozsvár, nov. 10. 1902.

Özv. Guthy Károlyné, a szabadságharcos özvegye. *Keeskemétről* írják: okt. 25-én reggel érdekes asszony halt meg hirtelen a városban: özv. *Guthy Károlyné*, szül. *Szentmiklóssy Lidia*. Már 82 esztendő terhét viselte vállán, de azért még este jó egészséggel pihent le. — Az özvegy 1870 óta lakott Keeskeméten. Férje gyakorló ügyvéd volt Pesten. A szabadságharcot végig küzdötte s az elnyomatás korában két esztendeig raboskodott Kufsteinban. — 1870-ben halt meg s özvegyére elegendő pénzt hagyott. Az özvegy ebből a pénzből éldegélt, de rossz emberek elcsalták tőle. — Így teljesen elszegényedve városi segítségre szorult, s egy jó asszony adott neki ingyen szállást a Mária-hegyen. Most a temetése költségét is ez a jó asszony viseli.

Tóth Sámuelné szül. Szabó Ottilia, néhai Tóth Sámuel kir. postamester, volt 48-as honvéd-százados özvegye, okt. 27-én 94 éves korában Kézdivásárhelyen elhunyt.

Idősb Farkasdi Szabó György, volt 48-as honvédhuszár-főhadnagy, földhitelintézeti tisztviselő. október 12-én 86 éves korában meghalt Baján.

Matalovszky Nándor kir. tanácsos, megyei főorvos és volt 48-as törzsorvos, 89 éves korában meghalt Aradon. Az elhunyt 400 ezer korona vagyont hagyott hátra, a melyből alapítványt csinálnak. Az alapítvány kamatait az elhunyt rendelkezése szerint a rokonok fogják élvezni, ha pedig a család kihal, a szepesi nemességi ifjak kiképzésére fordítják.

Szücs Zoltán Nagyvárad város levéltárosa, ma 76 éves korában meghalt Nagyváradon. Az elhunyt mint hadnagy részt vett a szabadságharcban és több ütközetben kitüntette magát. Büntetésül 12 évig szolgált az osztrákoknál.

KÜLÖNFÉLÉK.

Garibaldi szobra. E szobor néhai Kovách Lőrincz 48—49-iki honvédőrnagy birtokában volt egész haláláig, ki azt a legnagyobb kegyelettel őrizte a szoborhoz fűződő történelmi nevezetességnél fogva. Halála után özvegye a kolozsvári országos történelmi ereklye-muzeumnak ajándékozta e szobrot, a hol ma méltó helyet foglal el a többi történelmi nevezetességű tárgyak között.

A szoborhoz fűződő emlékek felidéznek bennünk a nagy idők kegyeletét. E szobor az akkori fiatalság egykori talizmánja volt. Ez lelkesítette őket a hazaszeretetre, ez adott nekik erőt a jövő küzdelmeire. Ez előtt fogadtak örök hűséget arra nézve, hogy hazánk boldogulásának jövő sorsában tevékeny részesei lesznek akkor, a midőn még az elnyomatás nehéz napjait élte Magyarország s midőn a haza sorsa felett csak titokban, eldugott helyeken lehetett tanácskozni. Ugyanakkor e szobor előtt lett elhatározva az olasz-magyar légió alapítása. Ilyen helyiség volt az akkori időben még fennállott „Kispipa“ vendéglő Pesten. Itt gyűltek össze a hazát forrón szerető honfiak, itt tanácskoztak a haza jövő sorsa felett a bemutatott szobor előtt. Ez előtt tettek fogadalmat arra nézve, hogy „a haza minden előtt“! S ki tudja hányan vannak még azon hazafiak között ma is életben, kik fogadalmukat e néma szobor előtt tették meg a haza jövő boldogulására?

A Mátyás-szobor képe az Univerzumban. A „Bukuresti Magyar Ujság“ írja: Mátyás király kolozsvári szobrát az unvers csütörtöki száma sikerült rajzban mutatja be. A kép magyarzatban röviden megemlíti, hogy Mátyás király román eredetű volt. Valóban nagnak kellett lennie annak a férfinak, kinek nemzetiségeért öt század múlva is versengnek.

De lett legyen Mátyás király bármily nemzetiség, örök igazság, hogy ő a magyar nemzet egyik legjobb, legigazságosabb s örökre feledhetetlen királya volt.

Emléktábla a 49-es debreczeni országgyűlés színhelyén. A debreczeni főiskola ifjúsága szép és hazafias tervet pendített meg. A fényesen megült Kossuth ünnep napjaiban elhatározta, hogy a kollégium oratoriumát, mint a 49-es országgyűlés színhelyét, emléktáblával örökíti meg. Az ifjúság hazafias mozgalmához a tanári kar is csatlakozott és felkérte a főiskola igazgatótanácsát, hogy támogassa az ifjúság és tanári kar ügyét. Az igazgatótanács, mint Debreczenből írják, eleget tesz az ohajtásnak és a főiskola költségén felállítja az emléktáblát.

Kanka Károly a szabadságharcz orvosa. Pozsonyból jelentik, hogy Kanka Károly szemorvos tegnap ünnepelte meg doktorrá avatásának hatvanadik évfordulóját. A pozsonyi orvos- és természettudományi egyesület, a melynek Kanka az elnöke, ez alkalomból diszgyűlést tartott, Brolly Tivadar polgármester pedig a törvényhatósági bizottság tagjaiból álló nagy-

számu küldöttséget vezetett Kanka elé és a polgárság nevében üdvözölte a jubilánst. A távolból is sokan üdvözölték a jubiláló orvost. Üdvözlő táviratot küldött a budapesti egyetem, a magyar tudományos akadémia, a bécsi egyetem, Fraknoi Vilmos czimzetes püspök, Mednyánszky Dénes báró, Kornhuber udvari tanácsos Bécsből, az országos egészségügyi tanács és sok más testület és előkelőség. Kanka Károly, a ki a szabadságharczban is részt vett, mint szemorvos, korán magára vonta a közfigyelmet, majd mint a pozsonyi országos kórház szemészeti osztályának főorvosa és később mint az intézet igazgatója, a haza határain túl is terjedő hírnévre tett szert. Szakmájában a tudományos irodalom terén is szép sikerrel működött. Pozsonyban sok tudományos és emberbaráti mozgalomban vezető szerepet vitt. Ezekre rug azoknak a betegeknek a száma, a kiknek Kanka minden díjazás nélkül adta vissza szemök világát. Az agg jubiláns örömnepében az egész város osztozik.

Ünnepély a kolozsvári vértanu emléknél. Október 18-án 53-ik évfordulója volt annak, hogy Kolozsvárt két székely vértanút: *Tamás András* alezredest és *Sándor Lászlót* a bitófán kivégezték. — A kivégzés évforduló napján, vasárnap délután mintegy kétezeret meghaladó közönség jelent meg a várostól 5 kméterre fekvő honvéd-emlék előtt, hogy az ereklye muzeum diszes örökzöld koszoruját letegyék.

Az egyetemi dalkör a Hymnusszal nyitotta meg az ünnepélyt. Az emlék előtt magasan szárnyaló, szép emlékbeszédet tartott *Turcsányi Gyula* ág. ev. lelkész. Azután *Kabina Géza* jogszigorló E Kovács Gyulának: „Az aradi sánczok előtt“ című, tüzzel megirt költeményét szavalta el. Néhai Kovács Gyula ugyan-e költeményét ezelőtt hat évvel, a leleplezés alkalmával ugyan ezen a helyen szavalta el.

A kivégzettek vonatkozó történelmi adatokat olvasta azután fel *Gönczi Péter*. Végül *Debreczeni Béla* következő szavak kíséretében tette le az ereklye muzeum koszoruját:

Szent az a hely, melyet a szabadságharczban elesett hősök vére áztatott be, még szentebb az a föld, a hol a szabadságharczban elesett hősokeket a zsarnokság, az önkény vértanukká avatott. A szabadságharcz két mártírjának oltárára leleszem az orsz. tört. ereklye muzeum koszoruját Barabás Béla azon szavaival: „hogy a ki hazája szenvedéséből erőt akar meríteni, a ki hazája szabadságáért küzdeni akar — az jöjjön ide, törölje meg könnyező szemeit, azután előre, a küzdelemre.“

A szép ünnepélyt, a melynek gyönyörű idő kedvezett, az egyetemi dalkör és a közönség által énekelt Kossuth-nóta zárta be. Az ünnepélyre az öreg honvédek nagy része gyalog zarándokolt ki. Kocsin ment ki a Mátyás-huszárok parancsnoka, a 89 éves öreg *Horváth Ignác* alezredes, kit a fiatalság lelkesen megéljenzett. A városba való visszavonulás alkonyat után történt. Az egyetemi kör vezetőségét elismerés illeti, a mennyiben az ünnep és az előkészítést 48 óra alatt buzgóságuk teljes sikerrel megoldotta.

Az emlékhöz egy egész kocsisor szállította ki a város uri közönségét. Külvárosi gazdák is nagy számban vettek részt. — A polgári- és ipar-iskolák növendékei gyalog énekszóval vonultak ki. Az állami javítóintézet igazgatósága is kivette a kegyeltes ünnepély meghallgatására a piros, fehér, zöld hajtókával ellátott növendékeket.

A lacházai Kossuth-szobor. Okt. 27-én leplezték le Lacházán Kossuth Lajos szobrát, melyet *Horvay* János szobrász készített. A szobor hat méter magas és bronzból készült. — A szoborleplezésre leutaztak: *Kossuth* Ferencz, a függetlenségi párt elnöke, *Barabás* Béla, *Papp* Elek, *Benyovszky* Sándor gróf, *Lengyel* Zoltán, *Babó* Mihály és *Nessi* Pál országgyűlési képviselők. Pestvármegye képviselőjében *Fazekas* Ágost főjegyző és *Lángos* Kálmán árvaszéki elnök vettek részt az ünnepen, a főváros képviselőjében pedig *Kun* Gyula tanácsos volt jelen. Az ünnepi beszédet *Barabás* Béla mondta.

Leiningen-ereklye az Otthonban. Rendkívül becses történeti ereklye birtokába jutott az *Otthon* írók és hírlapírók köre: *Berényi* János gróf odaajándékozta az egyik aradi vértanu, *Leiningen* Károly gróf tábori ivópoharát. *Berényi* gróf édes atyjától örökölte a relikviát. Az ajándékhoz a következő kíséreléssel volt csatolva:

Hogy édes apám miként jutott a pohár birtokába, azt nem tudom, de határozottan kijelentem, hogy ő, valahányszor a szabadságharc eseményei beszéd tárgyát képezték, mindig említette, hogy a szóban forgó ereklye tulajdonában van. Történt ez pedig különösen *Beckón* (*Trencsénmegye*) *Mednyánszky* báró rokonunknál, kinek fivérét, *Lászlót* szintén kivégezték; továbbá *Vágújhelyen* édes atyám *Gizella* nővérénél, férjezett *Vécsey* Ágostonné grófnénál, a ki közeli rokona volt *Vécsey* gróf 48-as honvédtábornoknak. Édes apám ama viharos időkben, szülei kívánságára passiv szerepet játszott, de összeköttetésben állott az ország kiváló egyénivel és főuraival, és biztos tudomásom van arról, hogy *Leiningen* grótot személyesen ismerte. Mint családom egyetlen élő fíjarja, a mult évben családi levéltárunk második részét a Nemzeti Muzéumnak engedtem át s mivel annak régiség-tára szintén őriz családuknak történelmére vonatkozó tárgyakat (a bodoki vár ágyúit), elhatároztam, hogy e nevezetes ereklyét az *Otthon* iránt táplált rokonérzésem kifejezéseül és Nagyságod iránt való tiszteletem jeléül a fönti körnek följajánljam. Szükségesnek tartom még fölemlíteni, hogy a pohár tokja még néhány évvel ezelőtt, egy német ujságból kivágott és az aradi kivégezésekre vonatkozó közleményt, továbbá egy hosszukás papírszeletet, rajta édes atyám kezéből származó irással: *General Graf Leiningen — hingerichtet 1849.* tartalmazott, a mely mellékletek valahogyan elkallódtak.

Az *Otthon* köszönettel elfogadta az ereklyét, a melyet gondosan meg fog őrizni. A pohár vastag, fölfelé kissé öblösödő, sima üveg, cifraság nélkül, csak talapatán van némi dísz. Talpára csillag van vésve és alul köröskörül a kiálló vastag talpat vésés ékesíti. A pohár henger alakú, vörös szattyánbőrrel fődött és sárga szarvasbőrrel bélelt tokban van. — A tok tetején két aranyozott, de már kopásnak indult betű van: *A. L.* A tok szélét mindenütt aranyozott, vékony, bepréselt cifraság díszíti.

Egy orosz tiszt az 1849-iki fegyverletételéről. A Besztercebányán meglelenő „*Havi Szemle*“ című folyóirat közli most *Sichulin* orosz tisztnek a magyar szabadságharc alatt írt naplóját, a melyben a többi közt a következő érdekes sorokat olvassuk a fegyverletételéről:

Augusztus első napjaiban a főhadiszállás *Debreczenből* *Nagyváradra* tétetett át. *Nagyváradhoz* közelbe, mind sürűbben találkoztunk *Görgei* hazafelé siető katonáival. Sok szláv is volt közöttük; kérdeztem ezektől: örülnek-e, hogy a háborunak vége? „*Oh, kétségtelen!* — felelték a szlávok — meguntuk a háborut.“ A velük

levő magyarok aztán kérdezték, miről van szó; mikor megmagyarázták nekik, némelyek tagadólag intettek. „*Harcolni kellett volna!*“ monda egyikök. Mindannyian kimerülteknek látszottak, különböző korúak voltak, némelyek még csaknem gyermekek. A szlávok folyton erősítették, hogy erőszakkal soroztattak be. Sok hintó tartott hazafelé feleségével, vagy szeretőjével, ezek miniszépek és fiatalok voltak. Kérdéseimre egy középkorú ezredes azt felelte, hogy *Görgei* nem cselekedhetett másképp s hogy a többség helyesli tettét, hogy mindnyájan meggyőződtek arról, hogy a háborut sikerrel tovább folytatni nem lehet, csupán az osztrákokkal harcolhattak győzedelmesen, az oroszok ellenében győngécs. *Görgei* nagytekintélyű ember, őt senki sem fogja gyanúsítani, ha más teszi azt, tette talán érthetetlen volna. Egy másik azt mondta: „*A fegyverletétel igen erélyes cselekedet volt, mi épek maradunk s ha önök eltávoznak ismét fölkelünk.*“ „*Mi botokkal verjük agyon az osztrákokat,*“ monda egy másik fiatal tiszt. *A Kossuth-bankól* értéküket vesztvén, a hazatérők a lakosság vendégszeretéből, értékesebb tárgyaik eladásából éltek. A magyar katonák mindig tiszteletet tanúsítottak az oroszok iránt, a tisztiek előtt levették sapkájukat. Mondják, hogy *Görgei* is arra intette katonáit s általuk az egész nemzetet, hogy az oroszok iránt barátságosan viselkedjenek. — Tényesen mindig barátságos fogadtatásban részesültünk Magyarországon lako-sága részéről, a mi politikai tapintatról tetanuságot.

Párisi koszoru Kossuth sirjára. A Kossuth-ünnep idején egy *Parisban* élő aradi fiatal műlakatos *Mericskay* Ferencz remekművű vaskoszorut küldött *Kossuth* Ferencznek azzal a kérelemmel, helyezné el a koszorut a nagy ünnep alkalmával megdicsőült édes atyja sirjára. A koszoru rendben meg is érkezett *Párisból* *Budapestre* és *Kossuth* Ferencz sietett a derék műiparosnak kegyeletes megemlékezéseért köszönetnyilvánítani.

A levél szószerint így hangzik:

Budapest, 1902. szept. 24.

Igen tisztelt *Mericskay* ur!

Felejthetetlen édes atyám, *Kossuth* Lajos születésének 100 éves emlékünnepe alkalmával hozzám küldött művészi kivitelű kovácsolt vaskoszoruért fogadja hálaköszönetemet.

Midőn egyuttal értesíteni van szerencsém, hogy kegyeletes szép és művészi munka, mely dicső édes atyám emlékezetét s az iránta való hódolatát van hivatva hirdetni a jövőben, a Nemzeti Muzéum *Kossuth* ereklye-szobájában fog elhelyeztetni — fogadja honfitársaságom szives üdvözetem és köszönetem kifejezését, melylyel

tisztelő hiva

Kossuth Ferencz.

Bocskay-szobor. Ugylátszik, hogy a nemzetérzés fölbuzdulásának a korszakát éljük, mert ime, a mulik nap, hogy az ország valamelyik részéből híre érkezne annak, hogy a hazafias kegyelet szoborral vagy más hasonló módon megörökíteni iparkodik elhunyt nagyjaink emlékét. Most a derék hajduk — *Bocskay* kedves népei — határozották el, hogy *Hajdu-Böszörményben* szobor állítanak az egykori fejedelemnek és szabadsághősnek nagy urunk *Bocskay* Istvánnak.

Ki az a Mikár? Krivácsy József 1848—49-es honvédeztársaság és társai a következő kérvényt intézték báró Podmaniczky Frigyes, az 1848—49-es országos honvédegyesület elnökéhez:

„Nagyméltóságú elnök ur! A „Független Magyarország” című politikai napilap folyó évi október hónap 18-ik napján megjelent számában Hentaller Lajos orsz. képviselő ur által írt „Daliás idők” című cikksorozatban a többek között az van említve, hogy Nagy-Enyedet Prodán, Axentye Szeveru és Mikár vezérlete alatt dulta fel az oláhság. A rablók éjjel 11 óraker özőnlötték el a várost és tervszerűleg előkészített gyújtósóvakkal borították lángba stb. Ugyanaz a cikksorozat folytatja: „Jána községet Axentye Szeveru és Mikár vezérlete alatt gyújtották fel az oláhok. Axentye után Mikár volt az oláhok legvérengzőbb prefektje; az ő rendeletére gyilkoltak le Gerend-Keresztúron és Kocsárdon több száz áldozatot sat. Minthogy pedig a Budapesten székelő 1848—49-es honvéd-egyesületek országos egyletének a főjegyzője is Mikár, s minthogy a kérdéses cikk közöttünk 1848—49-es honvédtisztek között nagy megütökést és méltó fölháborodást okozott, a legmélyebb tisztelettel alulirottak az iránt vagyunk bátrak Nagyméltóságod, mint az országos honvéd-egyesület elnökéhez esedezni, méltóztassék Mikár Zsigmondot sürgős nyilatkozattételre felszólítani, hogy írásbelileg nyilatkozzék az iránt, hogy mi összefüggés van a kérdéses cikk és az ő nevének azonosságával. A „Független Magyarország”-nak a cikkre vonatkozó számát mellékelve, alázatos kérésünket azzal vagyunk bátrak ismételni, hogy a beérkezendő nyilatkozatot, a mi megnyugtatósunkra, a további intézkedések megtehetése végett, velünk alulirottakkal sürgősen közölni kegyeskedjék. Lévéen Nagyméltóságodnak Budapesten. 1902. november 10-ik napján bajtársi üdvözléssel: *Krivácsy József* s. k. ezredes. *Babos Károly* s. k. hadnagy.

E kérdés tisztázása azt hisszük, nem lesz nehéz. Mikár Zsigmond 67 óta foglalkozik a honvédügyekkel. Bizonyára voltak honvédek, honvédtisztek, a kik őt a szabadságharcban ismerték s a kik még ma is élnek s most nyilatkozhatnak arra nézve, hogy mellettünk vagy ellenünk szolgált-e?

A szászsebesi hősök emlékezete. A szászsebesi Emke-Dalkör kegyeletos emlékünnepelet tartott halottak napja előestéjén az 1848—49-i szabadságharcban Szászsebesen elesett s ott eltemetett honvédek sírjánál. *Papp Gábor* áll. tanító karnagy vezetése alatt szépen előadván *Kölcesy-Hymnuszát*, *Weinhold K.* elnök hazafias beszédben méltatta az elesett honvédek emléket s *Károlyi József* szavalata után a daloskör a Szózatot énekelte.

Rákóczi-ereklyekiállítás. Nap nap után nagyobb és nagyobb hullámokat ver az a mozgalom, mely Kassán a jövő évben a Rákóczi-ereklyéből kiállítás akar rendezni. Nines nap — írja kassai tudósítónk — hogy egy vagy más irányból ne érkeznének a kiállítás rendezőbizottságához valamelyes levelek, melyekben a kiállítás céljaira Rákóczi-korabeli tárgyakat ajánlanak fel. Így újabbán *Forgách István* gróf felajánlotta a birtokában levő II-ik Rákóczi Ferenc kardját, özvegy báró *Radvánszky Jánosné* II-ik Rákóczi Ferenc nejének és két fiának arczképét, *Lehoczky Tivadar* Rákóczi 1702-beli és *Bercsényi Miklós* 1710-beli arczképét, *Luby Károly* 1705-beli Körmöczbányán vert arany és ezüst pénzeket s több Rákóczi-korabeli fontos okmányt, *Mondok Zsigmond* I. Rákóczi Ferenc 1677-iki arczképét, *Győrök László* Tivadar II. Rákóczi Ferenc pecsétjét ajánlotta fel.

A Rákóczi-ereklyekiállításal kapcsolatban nagy ünnepeket rendeznek Kassán. Mint hírlik, lesz nagy Rákóczi-korabeli felvonulás is, melynek rendezését *Zichy Jenő* gróf vállalta magára. E tárgyban s az összes ünnepek megbeszélése végett a napokban értekezlet lesz Budapesten, melyet *Zichy Jenő* gróf hívott össze.

Kossuth Lajos helyett felakasztott szobor.

Lapunk első számában képből mutattuk be az alakját annak a szobornak, a melyet az önkény Kossuth Lajos helyett felakasztott. A szobor az Ereklye Múzeumnak egyik fő ékességét képezi. A 27 cm. magas Kossuth-szoborról a száz éves évforduló emlékére nekány gipsz-másolatot készítettett az Ereklye Múzeum. A szoborból rendes előfizetőink részére 3 korona beküldése ellenében küld a múzeum egy példányt.

Erdélyi r. k. papok a szabadságharc alatt. A Történelmi Lapok új pályafutásával egy cikksorozatot indítunk meg, mely a r. k. papság részvételét a szabadságharcban tárgyalja. E cikksorozatot *Bakk Endre* főesperes-plébános, a *Ferencz József* rend lovagja írta. Betűrendbe foglalta össze ama hősök neveit, kik az Isten oltárán kívül a haza oltárára is hoztak szent áldozatot.

Kossuth Lajos védegylete. Nem elég ünnepegni, hangzatos szavakban évente egyszer kétszer ajkainkon hordozni Kossuth Lajos eszméit. At kell ezeket az eszméket vinni a gyakorlati életbe. Kossuth Lajos emléket akkor tiszteljük igazán, ha az ő utmutatásait nemcsak hangzóztatjuk, hanem követjük is.

A követéshez gyakorlati irányítás, utmutatás, vezetés kell. Ezt a vezetést teljesíteni fogja a Történelmi Lapok. Közölni fog Kossuth Lajostól a védegyeletre vonatkozólag a múzeumban őrzött eredeti leveleket. Azonfelül e lapok borítékán ismertetni fogja ama módokat, a melyek a hazafiaknak lehetővé tesszik azt, hogy a Kossuth eszméit a védegyelet szellemében gyakorlatilag érvényesíthessék.

Kérés a papsághoz. „Az erdélyi róm. kath. világi- és szerzetes papság az 1848—49-iki szabadságharc alatt” című kimutatás jelenik meg a nyomda alól, szerkesztőségünk felügyelete alatt. Felkéretnek legkivált a lelkész urak, hogy ha valaki, a jelzett papság közül valakit mint tábort papot, nemzetőrt, honvédet, lelkes forradalmári szónokot ismert — vagy valakiről adattal bírna — ne sajnálja azt közölni szentkatolnai *Bakk Endre* vizaknai plébánossal.

A Történelmi Lapok szerkesztősége.

A Történelmi Lapokra előfizettek egész évre: *Gámán Zsigmond*, *Strasser Henrik*, *Merza Lajos*, *Pótsa József*.

Félévre előfizetők: *Boér Gergely*, *Éjszaky Károly*, *Köntzey Imre*, *Jeszenszky István*.

Negyedévre előfizetők: *Özv. Cserey Jánosné*, *id. Dániel Gábor*, *Krasznay Péter*, *Krudy Gyula*, *Liptay József*, *Szobránczy Samu*, *Konrády Dániel*, *Ruzsvánszky Béla*, *Streck József*, *Virágháti Gyula*, *Gróf Wass növőrek*, *Csákly János*, *Gábos Dénes*, *Nagy László*, *Nedeczky István*, *Révay Károly*, *Zathureczky Tamás*, *Szekula Akos*, *Issekutz Imre*.

KOLOZSVÁRT.

Ajánlja az újabb időben gazdagon és a legmodernebb anyagokkal dúsan felszerelt

KÖNYVNYOMDÁJÁT,

mely különösen alkalmas minden olyan nyomtatványok előállítására, melyeknek az izléses külső belbecsét is emelni van hivatva.

Deák F.-utca.

„ELLENZÉK“ KÖNYVNYOMDA

Telefon 233.

De éppen olyan esinnal és lehető olcsó árban készít mindennemű **egyszerű nyomtatványokat is** és ezeknek nemesak csinos, hibátlan, hanem gyors előállításáért is felelősséget vállal.

Telefon 233.

Vidéki megrendeléseket a legpontosabban teljesít.

- ! Ruhafestést,
- ! Ruhatisztítást,
- ! Fehérnemű mosást,
- ! Agytoll fertőtlenítést,

a legolcsóbb árak mellett elvállal

Dávid Ödön

! vegyszeti kelmefestő, ruhatisztító, agytoll fertőtlenítő és gőzmosó gyára !

Kolozsvárt,

Ferencz József-ut 86—88. sz.

Elvállaló iroda: **Telefon szám 495**

Unió és Rózsa-u. sarkán. Vidéki munkák a leggyorsabban elkészítetnek.

Árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldök.

Ifj. Kotzó Pál

gazdasági gépraktára

Budapest, V. ker. Lipót-körút 18. szám.

Ajánlja: GARRETT R. és FIAL-féle világhírű „**Compound**” gépeit

félstabil és stabil alakban, melyek más gépekhez viszonyítva 40% tüzelő anyag megtakarítással dolgoznak.

Legújabb szerkezetű 3—10 lóerejű **gőzcséplő** készleteket.

— A legjobb vetőgépek (tolóvetőkerék-rendszer) „**Triumph**” vetőgépei.

Mindennemű mag- és különböző magmennyiség számára, váltókerékek nélkül, dombon avagy síkon, a legkönnyebb járás, legnagyobb tartósság és mind a mellett a legolcsóbb ár által tűnnek ki. A lehető legnagyobb munka-, idő- és pénzmegtakarítást teszik lehetővé. — **Különlegességeket** szén- és szalmaprések kézi használatra, kukoriczamorzsológépek, járgányok gabonarosták, trierök, ekek, hengerek és boronákban

a legújabb rendszer és elismert legjobb alkotás alkalmazása mellett gyártanak és szállítanak.

Elvállal malomberendezéseket. Olcsó árak. Kezdező fizetési feltételek.

Árjegyzék kívánatra **ingyen és bérmentve küldetik.** Megbízható vidéken lakó **ügynökök kerestetnek.**

Erdély legnagyobb üzlete és ékszerek gyártására egyedül berendezett műhelye.

Sárga János

ékszerész Kolozsvárt
Mátyás király-ter.

Ajánlja dusan berendezett raktárát mindennemű **arany és ezüst neműekben, drága kőékszerekben, régiség k.** valamint a legújabb **angol és francia különlegességekben.** Különös figyelmébe ajánlom a nagyérdemű közönségnek a legújabb technikai művelésű műhelyemet, hol **modern ékszerek** gyártása, átalakítása, **vésnöki és ötvös művészet** remeke saját közreműködésem mellett készülnek.

Műhelyem a nagyérdemű közönségnek megtekintésre rendelkezésre áll.